

Bakalářský studijní program: **Ekonomika a management**

Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**

Analýza úrovně chudoby a materiální deprivace v ČR

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: **Daniela LIBÁNSKÁ**

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Aneta MAZOUCHOVÁ, Ph.D.**

Znojmo, 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Analýza úrovně chudoby a materiální deprivace v ČR zpracovala samostatně pod odborným vedením vedoucí Ing. Anety Mazouchové, Ph.D. bakalářské práce a že veškeré použité zdroje jsem uvedla v Seznamu použité literatury.

V Praze dne 29.4.2020

Daniela Libánská

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí Ing. Anetě Mazouchové, Ph.D. za cenné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji celé mojí rodině za neuvěřitelnou trpělivost a podporu.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor	Daniela LIBÁNSKÁ
Bakalářský studijní program	Ekonomika a management
Obor	Účetnictví a finanční řízení podniku
Název	Analýza úrovně chudoby a materiální deprivace v ČR
Název (v angličtině)	Analysis of poverty level and material deprivation in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: Cílem práce je pomocí analýzy dat popsat chudobu a materiální deprivaci v České republice a na základě výsledků analýzy navrhnout možná řešení tohoto problému.

Postup práce:

1. Nastudování literatury k danému tématu.
2. Popis chudoby, vysvětlení pojmů a definic.
3. Analýza dat o chudobě a materiální deprivaci.
4. Návrh řešení daného problému.
5. Shrnutí výsledků.

Metody: deskripce, komparace vybraných skupin, komparativní analýza dat

Rozsah práce: 40 - 55

Seznam odborné literatury:

1. *Chudoba, nezaměstnanost: a další témata Pražské školy alternativ: Pražská škola alternativ - sborník 06*. Praha: Ekumenická akademie Praha, 2012, 70 s. ISBN 978-80-87661-03-1.
2. KUBÁLKOVÁ, Petra. Chudoba je rodu ženského. In: *Pro Fair Play* [online]. 2015 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <http://www.profairplay.cz/chudoba-je-rodu-zenskeho/>.
3. VEČERNÍK, Jiří a Martina MYSÍKOVÁ. *Chudoba v České republice: kritický pohled na evropské ukazatele*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2015, 113 s. ISBN 978-80-7330-283-2.

Datum zadání bakalářské práce: duben 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2019

Daniela LIBÁNSKÁ
student

Ing. Aneta MAZOUCHOVÁ, Ph.D.
vedoucí bakalářské práce

doc. Ing. Hana BŘEZINOVÁ, CSc.
garant studijního oboru

doc. Ing. Hana BŘEZINOVÁ, CSc.
rektorka SVŠE Znojmo

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje chudobě a materiální deprivaci v České republice. Teoretická část vysvětluje pojmy související s chudobou pomocí odborné literatury. V praktické části je provedena analýza dat Českého statistického úřadu, konkrétně z výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC). Na základě rešerše literatury a výsledků analýzy dat jsou následně popsána doporučení k řešení chudoby u nejrizikovějších skupin, neúplných rodin a důchodců. Cílem práce je pomocí analýzy dat popsat chudobu a materiální deprivaci v České republice a na základě výsledků analýzy navrhnout možná řešení tohoto problému.

Klíčová slova: analýza, chudoba, materiální deprivace, senior, neúplná rodina

ABSTRACT

The topic of this bachelor thesis is poverty and material deprivation in the Czech Republic. The theoretical part explains the concepts related to poverty using the literature. The practical part analyzes the data of Czech Statistical Office, specifically from the sample survey Living Conditions (EU-SILC). Based on a literature search and results of the data analysis, recommendations for tackling poverty in the most at-risk groups, single-parent families and pensioners are described. The goal of the thesis is to use data analysis to describe poverty and material deprivation in the Czech Republic and based on the results of the analysis to suggest possible solutions for this issue.

Key words: analysis, poverty, material deprivation, senior, single-parent family

OBSAH

1	ÚVOD	9
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	10
3	TEORETICKÁ ČÁST	11
3.1	DEFINICE CHUDOBY	11
3.2	HISTORIE CHUDOBY	12
3.3	KONCEPTY CHUDOBY.....	12
3.3.1	Absolutní a relativní chudoba.....	12
3.3.2	Subjektivní a objektivní (příjmová) chudoba	13
3.3.3	Přímé a nepřímé koncepty chudoby	13
3.4	POJEM STARÁ A NOVÁ CHUDOBA	14
3.5	MATERIÁLNÍ DEPRIVACE A JEJÍ MĚŘENÍ	15
3.5.1	Pojem deprivace	15
3.5.2	Měření materiální deprivace.....	16
3.6	PŘÍČINY VZNIKU CHUDOBY	17
3.6.1	Příčiny chudoby.....	17
3.6.2	Příčiny chudoby u seniorů	18
3.6.3	Příčiny chudoby u samoživitelů/samoživitelek.....	19
3.7	DŮSLEDKY CHUDOBY	19
3.8	HHRANICE CHUDOBY	20
3.8.1	Míra ohrožení příjmovou chudobou	20
3.8.2	Mediánový čistý disponibilní příjem.....	20
3.9	SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	21
4	PRAKTICKÁ ČÁST	22
4.1	PŘÍJMOVÁ CHUDOBA V ČESKÉ REPUBLICE	22
4.1.1	Průzkum v České republice pro Český rozhlas	24
4.2	NEJOHROŽENĚJŠÍ SKUPINY OBYVATELSTVA.....	25
4.2.1	Senioři, starobní důchodci	26
4.2.2	Seniorky, starobní důchodkyně	27
4.2.3	Domácnosti samoživitelů a samoživitelek	28
4.2.4	Příjmová nerovnost.....	30
4.3	PŘEHLED A POROVNÁNÍ MÍRY OHROŽENÍ PŘÍJMOVOU CHUDOBOU V NEÚPLNÝCH RODINÁCH	31
4.4	NÁSTROJE ELIMINUJÍCÍ CHUDOBU	32
4.4.1	Řešení a pomoc od státu	32
4.4.2	Řešení a pomoc neziskových organizací u nejohroženějších skupin	34

4.5	DALŠÍ MOŽNOSTI ŘEŠENÍ CHUDOBY PRO CELOU VEŘEJNOST	36
4.5.1	Návrh řešení OSN.....	36
4.6	NÁZORY ODBORNÉ VEŘEJNOSTI NA CHUDOBU	37
5	ZÁVĚR.....	39
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
7	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	42
8	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	47

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje v dnešní době aktuálnímu tématu, a tím je chudoba v České republice. Téma chudoba je aktuální z hlediska nerovnosti prostupující celou společností a stále se u nás prohlubuje. Proto je potřeba se tomuto problému věnovat více, než tomu bylo doposud. Ne každý si pod tímto pojmem představí správný výklad a tento pojem svádí ke zkresleným představám.

V teoretické části bakalářské práce je provedena literární rešerše, vysvětleny základní pojmy týkající se chudoby a materiální deprivace. Teoretická část popisuje i rozdílné chápání konceptu chudoby z pohledu sociologů a Českého statistického úřadu, který se zabývá jejím měřením.

Praktická část obsahuje analýzu dat z Českého statistického úřadu, konkrétně z výběrového šetření EU SILK. Podrobněji se zabývá chudobou nejohroženějšími skupinami, a to neúplnými domácnostmi (samoživitelkami) a domácnostmi seniorů a seniorek. Práce popisuje i vývoj příjmové chudoby těchto domácností. V závěru praktické části jsou navrženy opatření k eliminaci chudoby u seniorů a neúplných rodin.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Hlavním cílem práce je pomocí analýzy dat popsat chudobu a materiální deprivaci v České republice a na základě výsledků analýzy navrhnout možná řešení tohoto problému.

K naplnění cíle jsou využita data Českého statistického úřadu z výběrového šetření životních podmínek v České republice a České správy sociálního zabezpečení. Jedná se například o data vypovídající o počtu osob žijících pod hranicí příjmové chudoby v České republice a o údaje informující o měsíčních a ročních příjmech zjištěných chudobou nejohroženějších skupin, zejména neúplných rodin a seniorů. Následně jsou tato data srovnána pomocí komparace.

V práci je využita metodika deskripce hlavních pojmů, komparace u vybraných skupin v minulých letech a jejich vzájemná analýza.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Definice chudoby

Pojem chudoba a její definování není vůbec jednoduché. Je to velmi abstraktní a nejednoznačný termín. Pro každého jedince jsou pohledy na chudobu značně rozdílné, a proto bude každá definice chudoby nepřesná.

Pražská škola alternativ ve sborníku 06 ji chápe jako odepření základních potřeb člověka, možností a příležitostí a znesvěcení lidské důstojnosti. Rozumíme tím neschopnost efektivně se podílet na životě společnosti. Znamená to také mít nedostatek financí k uživení a ošacení rodiny, nemít patřičné vzdělání, nemoci si dovolit léčbu v nemocnici a zakoupit si potřebné léky, nemít půdu k vypěstování jídla nebo práci, aby si člověk vydělal na živobytí, nemít přístup k půjčkám. Znamená to pro člověka nejistotu, bezmoc a tím vyloučení jedinců, domácností či komunit. Znamená to také tendenci k represí a často také žít v prostředí bez přístupu k čisté vodě či hygienickým zařízením (Kubálková, 2015).

Podle profesorky sociologie na univerzitě v Hamburku Petry Böhnke je chudoba spojována s nedostatkem materiálních zdrojů. Znamená to mít nedostatek financí na pokrytí základních potřeb. Postupem času se pohled na chudobu neustále střídá a vyvíjí a chudoba je stále více chápána nejen jako nedostatek materiálních zdrojů, ale je dáována do souvislosti s možnou sociální, kulturní a politickou exkluzí (Nedomová, Špiláčková, 2014).

Český statistický úřad, jehož data jsou využita v této práci, vnímá chudobu a sociální vyloučení jako stav, kdy se jedinec nebo skupina lidí plně nepodílí na ekonomickém nebo sociálním životě společnosti nebo kdy jim jejich příjem neumožňuje dosáhnout životního standardu, který je považován ve společnosti za přijatelný (Český statistický úřad, 2017).

3.2 Historie chudoby

Chudoba je svázána s lidskou společností už od pradávna a studie chudoby začaly vznikat v druhé polovině 19. století, kdy začala probíhat industrializace. Ta byla provázána růstem obyvatel, střídáním hospodářských cyklů, rychlým růstem průmyslových měst a migrací obyvatelstva. Tímto růstem rostl i počet chudých, kriminality i epidemií (Volfová, 2004).

Statistické údaje v této době byly zaměřeny především na příjmy a výdaje dělnických rodin. Jeden z nejvýznamnějších statistiků Ernst Engel (1821-1896) vytvořil tzv. empirickou poučku na sledování chudoby: „*Čím je rodina chudší, tím větší díl celkových výdajů používá na potraviny. Poměr mezi výdaji na stravu a ostatními výdaji je tím nejlepším ukazatelem životní úrovně obyvatel*“ (Engel, 2012).

Dalšími významnými osobnostmi byli Charles Booth (1840-1916) a B. Seebohm Rowntree (1871-1954), kteří se zabývali výzkumem, kterým je hranice chudoby. Booth rozdělil obyvatelstvo dle příjmů na chudé a velmi chudé: „*Chudí stěží dokáží vést nezávislý život a uspokojovat své základní životní potřeby, velmi chudí toho již nejsou schopni vůbec*“. Podobnou charakteristiku vyjádřil také Rowntree: „*Primárně chudí jsou ti, jejichž příjmy jsou pod hranicí chudoby, sekundárně chudí jsou ti, jejichž příjmy jsou na této hranici (nebo mírně nad), ale jejichž příjmy jsou dostatečné pro zajištění pouze základních, k životu zcela nezbytných potřeb, aniž by mohli kupovat cokoliv více*“. Později jako první zkonstruoval absolutní hranici chudoby (Kotýnková, 2007).

3.3 Koncepty chudoby

Mezi hlavní koncepty chudoby patří absolutní a relativní, přímé a nepřímé, objektivní (příjmová) a subjektivní, preskriptivní a konsensuální, latentní a skrytá.

3.3.1 Absolutní a relativní chudoba

Absolutní chudobu lze chápat jako stav, kdy není možné uspokojit základní životní potřeby člověka, ať už se jedná např. střecha nad hlavou, oblečení, základní potraviny a tím je už ohrožena samotná existence člověka vůbec. Toto se týká především zemí tzv. třetího světa, jako je např. Afrika, Latinská Amerika. (Tomeš, 2008). Je to nutné vymezení životního minima pro člověka. Tento koncept souvisí se spotřebou a vymezuje porovnání s tímto minimem. Životní minimum je určeno prostředky nezbytnými k přežití. Jedná se tedy pouze o prostředky

nejnutnější a nejdůležitější v ekonomické míře (Krebs, 2010).

Na rozdíl od absolutní chudoby se relativní chudoba vyskytuje především v Evropě a je zaměřena na jedince, nebo rodiny, případně sociální skupiny lidí, kteří uspokojují své potřeby na nižší úrovni, než je úroveň průměrného jedince v konkrétně daném státě. To znamená, že chudý člověk v Evropě, není totéž jako chudý člověk v Africe. (Tomeš, 2008) Všude ve světě existují nerovnosti mezi lidmi, a tudíž se vždy ve společnosti budou někteří lidé cítit chudými ve srovnání s ostatními. V rozvojové zemi by člověk nebyl považován za chudého oproti člověku ve vyspělém státě. V rozvinutých průmyslových zemích dnes není chudoba stavem neuspokojení základních životních potřeb, ale nespokojenost v životě profesním, vlastnickém, konzumním. V chudobě se tedy mohou ocitnout lidé, přestože si udržují stále stejný životní standard, ale protože ostatní standardy rostou, jejich životní úroveň klesá. Člověk dle relativní chudoby uspokojuje své základní životní potřeby běžné ve společnosti, ale současně se cítí deprimován. Nemůže si např. dovolit spořit, má nižší úroveň bydlení, nedostatečně vybavenou domácnost atd (Krebs 2010).

3.3.2 Subjektivní a objektivní (příjmová) chudoba

Subjektivní chudoba je zaměřena na tom, jak dotyčný v dané zemi chudobu pocítuje. Člověk se může cítit chudý, protože si nemůže dovolit pořídit věci na které má a dosáhne jeho soused či kamarád. Objektivita chudoby se řídí určitými kritérii a je v každém státě jiná. To znamená, že pokud je někdo objektivně chudý v jednom státě, nemusí být objektivně chudý ve státě druhém. Pokud, bychom tedy chtěli zjistit míru subjektivní chudoby u nás, museli bychom se zeptat jednotlivců, zdali se za chudého člověka považují. Co se týká objektivní chudoby, záleží také na tom, do jaké míry ji ovlivňuje stát. Statistiky objektivní chudoby jsou zveřejněny např. na SILC-EU, nebo ČSÚ (Mareš, 1999).

Příjmová chudoba je jedním z výchozích ukazatelů objektivní chudoby. Hranice ohrožení příjmovou chudobou je v České republice stanovena na 60 procentech národního mediánu přepočteného příjmu. Jedná se o nerovnost příjmů mezi domácnostmi pod střední hodnotou mediánu (Večerník, Myslíková 2015).

3.3.3 Přímé a nepřímé koncepty chudoby

U chudoby měříme vždy jen určitý koncept a způsob, jímž je chudoba definována. Určuje nejen kdo je ve společnosti chudý, ale i v jakém rozsahu. Měření je dáno konkrétním okamžikem

anebo se chudoba měří v delším časovém horizontu (Sirovátka, 2002).

Přímé měření chudoby je založeno až po transformaci příjmů do spotřeby. Počítá se tedy nejen s příjmy, ale také s výdaji a tyto jsou spojeny s kupní silou peněz (Český statistický úřad, 2017).

Nepřímé měření chudoby je založeno na příjmech před spotřebou, a tudíž se nepromítají do struktury výdajů a nejsou spojeny s kupní silou. Porovnáme-li tudíž pouze příjmy v různých zemích, může vzniknout skreslený dojem o životní úrovni v té které zemi (Český statistický úřad, 2017).

Preskriptivní koncepty

Určuje chudobu s využitím expertních odhadů, jde o plán spotřebních košů garantovaných minimálními příjmy, přičemž odborníci definují nezbytně důležité položky (Šustová, 2015).

Konsensuální koncepty

Měření je založeno na dotazování a následně na odpovědích lidí, kteří ze seznamu vybírají pro ně důležité položky nezbytné pro život, nebo jak velký příjem potřebují. Se souhlasem společnosti tedy chudoba značí, kdo chudý je a kdo už nikoliv (Šustová, 2015).

Latentní a skrytá chudoba

Latentní chudoba je takový stav, kdy občan není chudý pouze proto, že je podpořen sociálními dávkami. Za předpokladu, že nárok na dávku zanikne, chudoba se obnoví. Na rozdíl od latentní chudoby skrytá chudoba není z různých důvodů evidována. K těmto důvodům může patřit např. obava občanů ze zveřejnění tíživé osobní situace, nedostatek informací o možnosti pomoci státu, obce, obava z byrokratického jednání úředníků. (Krebs, 2010)

3.4 Pojem stará a nová chudoba

Pojem stará chudoba, taktéž demografická či horizontální, se váže i k předindustriální době, kdy ještě neexistoval trh práce a příčiny chudoby byly jiné než dnes. Tato chudoba souvisí převážně s etapou životního cyklu jedince nebo rodiny. Pojem se užíval v Evropě, hlavně v poválečných letech. Ale i dnes se tento pojem objevuje. Zdůrazňujeme, že tato stará chudoba nesouvisí s trhem práce. Do této kategorie řadíme nemocné, tělesně nebo duševně handicapované, důchodce, staré lidi a osamělé matky, imigranty či různé etnicity, ale také osoby v určité fázi životní etapy, s určitou životní epizodou (založení rodiny, pořízení bytu), která

může radikálně zasáhnout do života jedince (Mareš, 1999). Naopak nová, vertikální chudoba souvisí se zapojením člověka, resp. celých rodin na trhu práce. Pojem nová chudoba se začíná užívat v 70. letech, kdy došlo k rychlé industrializaci a objevila se současně obrovská nezaměstnanost, nejistota zaměstnání, růst lidí s opakovanou nezaměstnaností a lidí, kteří jsou závislí na sociálních dávkách. Dochází k zadluženosti rodin a domácností, je třeba řešit i narůstající počet bezdomovců. Změny se týkají neúplných rodin, kdy rodič v této rodině je znevýhodněn na trhu práce a dítě si žádá sociální pomoc. (Mareš, 1999). Ještě je potřeba zmínit pojem moderní chudoby, která zdůrazňuje fakt, že v dnešním vyspělém světě se vyskytuje spíše chudoba relativní, že se změnila konkrétní podoba i rozměr chudoby a i přesto, že se státy snaží svými politikami situaci s chudobou vyřešit, tak se jim to často nedaří (Krebs, 2010).

Stará chudoba je také spojována s životním cyklem; chudoba přichází s etapami života, které jsou typické velkými finančními náklady, nízkými příjmy jednotlivce či rodiny, založení rodiny, důchod. Zatímco nová chudoba je spojena s ekonomickým cyklem a postavením na trhu práce, nezaměstnanost, nízké výdělky vedou k chudobě (Krebs, 2010).

3.5 Materiální deprivace a její měření

3.5.1 Pojem deprivace

Deprivace obecně představuje nedostatek něčeho, co je v dané společnosti považováno za žádoucí (např. odpovídající příjem, zdraví, sociální kontakty atd.) a obvykle je vztahována k materiálním či sociálním podmínkám. Deprivovaní lidé klesají pod životní standard, který je dosahován majoritou společnosti, což v důsledcích může vést k tomu, že lidé buď vůbec nemají (anebo v naprosto nedostačující míře) podmínky k životu (bydlení, strava), pak se jedná o materiální deprivaci. Dále se lidé mohou dostat do situace, kdy jejich životní standard klesá pouze pod úroveň, která by jim umožnila účastnit se společenského života a chovat se ve společnosti obvyklým způsobem. Může se jednat o problémy sociální izolace, vyloučení ze sociálních vztahů, ztráty podpory komunity, diskriminace, nedostatku příležitostí pro vzdělání a zaměstnání ap., pak se jedná o sociální deprivaci. Socioekonomická deprivace zahrnuje obě složky deprivace jak materiální, tak sociální, a úzce souvisí s nerovnoměrným rozdělováním příjmů (Sirovátka, 2002).

3.5.2 Měření materiální deprivace

Měření deprivace má dvě metody:

První metodou je metoda normativní, kterou tvoří tzv. spotřební koš (soubor zboží a služeb potřebných k uspokojení základních lidských potřeb), sečteme cenu všech položek v koši a získáme tak částku představující hranici chudoby (Krebs, 2010)

U druhé metody, která se nazývá metodou relativní porovnáváme výši příjmu domácnosti s průměrným příjmem v dané zemi. Hranice příjmů, pod nimiž nastává stav chudoby se v Evropě pohybuje mezi 50-70 % průměrných příjmů. (Krebs, 2010)

Český statistický úřad hodnotí životní úroveň domácností a jejich členů jejich materiálními podmínkami. Používá se k tomu indikátor míry materiální deprivace, který vychází z výběrového šetření Životní podmínky (EU-SILC). Indikátor míry materiální deprivace je v současné době definován jako podíl osob, které si domácnost nemůže z finančních důvodů dovolit:

1. Zaplatit neočekávaný výdaj ve výši několika tisíc korun.
2. Jíst maso, drůbež nebo ryby každý druhý den.
3. Dostatečně vytápět byt.
4. Zaplatit ročně všem členům domácnosti alespoň týdenní dovolenou mimo domov.
5. Mít pračku.
6. Vlastnit barevnou televizi.
7. Mít telefon.
8. Používat osobní automobil.
9. Hradit náklady spojené s bydlením – nájemné, splátky hypotéky, platby za energie (elektřinu, teplo, plyn a vodu) a splátky ostatních půjček, úvěrů a leasingu (Šustová, 2015).

3.6 Příčiny vzniku chudoby

3.6.1 Příčiny chudoby

Existuje několik příčin chudoby, mezi hlavní z nich patří problémy v legislativě, finanční negramotnost, agresivní chování subjektů trhu. Současná legislativa buď nedostatečně nebo vůbec neřeší řadu výjimečných životních situací, v nichž se člověk bez pomoci neobejde. Nejsou řešeny bytové problémy osob s nedostačujícími příjmy k tomu, aby si byly schopny zajistit bydlení vlastními silami. Podpora v nezaměstnanosti je poskytována po omezenou dobu, nikde však není zajištěno získání nového zaměstnání v daném intervalu. Přiznání sociálních dávek, jejichž hodnota obvykle nedosahuje potřebných částek k danému účelu, je podmíněno často nesplnitelnými kritérii, popř. dalšími nelidskými podmínkami, jako je např. zbavení se prakticky všeho hodnotného majetku nebo také uplatnění vlastních pohledávek a jejich vymáhání, což staví občana do role, kdy je člověk člověku vlkem. Dalšími příčinami jsou finanční negramotnost a neznalost trhu, což v zemi, kde řadu let fungovalo centrálně řízené hospodářství, lze čekat, a dále pak z druhé strany agresivní chování obchodníků a dalších prodejců na trhu. Připomeňme, že obchodníci jsou schopni vyvíjet neúměrný nátlak např. na seniory, a to např. na předváděcích akcích, kde se stává, že i umožnění vykonání tělesné potřeby podmiňují koupí zboží. Mnoho soukromých subjektů se velmi vtíravě, za pomoci tzv. sociálního inženýrství, podbízí s půjčkami, splátkovým prodejem apod. Přitom smlouvy bývají sepsány tak nesrozumitelně a nejednoznačně, že problém s jejich výkladem mívají i právníci. Občan, který takovou, přitom zcela nenápadně nevýhodnou až nebezpečnou, smlouvou uzavře, se dostává do tzv. dluhové pasti, ve které snadno může uvíznout na celý život. Připomeňme, že při tom všem je v kapitalistické společnosti faktem, že i sami obchodníci jsou závislostí na financích tlačeni do takového chování. Nebezpečné jsou také takzvané kreditní karty, nabízené bankami i osobám finančně negramotným, které se pak také mohou snadno dostat do dluhové pasti. Ve vyspělých zemích není chudoba rozložena rovnoměrně, nejčastěji jsou chudobou ohroženi nekvalifikovaní pracovníci, dlouhodobě nezaměstnaní, nemocní, nezpůsobilí k práci, migranti, senioři a matky samoživitelky (Kelbich, 2012).

Další tři hlavní důvody chudoby jsou nízké výdělky, nezaměstnanost a rozdíly ve vlastním bohatství.

Nízké výdělky

Hlavní příčinou nízkých výdělků je nedostatečná úroveň vzdělání a kvalifikace a často i reprodukce tohoto stavu na další generace (romské rodiny). Dále pak nepeněžní preference při volbě místa (vázanost na byt, rodinu atd.), problém mobility v ČR, lidé neodcházejí za prací v takovém měřítku jako je to v jiných zemích, současně to neumožňuje ani systém, který je zatím nastaven, ceny bytů, byrokracie při stěhování apod. Zájem o profesi, která není finančně tolik oceňována, přesto však může mít vysokou společenskou prestiž. Nízké výdělky a nezaměstnanost, zapojení se do černého trhu práce se přímo pak odráží na výši starobních důchodů a dávek sociálního zabezpečení. Specifickou skupinou jsou ženy, které se dožívají vyššího věku, při zaměstnání měly nižší mzdy než muži, nižší starobní důchody tzv. feminizace chudoby (Beneš, 2020).

Nezaměstnanost

U nezaměstnanosti je hlavním problémem dlouhodobá nezaměstnanost a vždy pokles příjmů. Nezaměstnanost nejvíce postihuje osoby spadající na tzv. sekundární trh práce. S rostoucí mírou nezaměstnanosti ve společnosti se zvyšuje riziko, že postihne všechny živitele v domácnosti (Beneš, 2020).

Rozdíly ve vlastněném bohatství

Pokud máme nějaký majetek, můžeme užívat vlastnického důchodu (pronájem) či dalších výhod. Nemajetní jsou odkázáni na příjmy ze zaměstnání, potažmo tak na svého zaměstnavatele a jeho úspěch na trhu (Beneš, 2020).

3.6.2 Příčiny chudoby u seniorů

Až sto dvacet tisíc Čechů nad 60 let je pod tíhou exekuce. Z toho téměř čtyřicet procent čelí třem a více exekucím, desetina pak dokonce deseti a více. Početná je rovněž skupina lidí v předdůchodovém věku, která se již nyní potýká s nezvladatelnými dluhy. Jen v uplynulém roce bylo exekuční řízení vedeno proti 167 tisícům lidí ve věku 50-60 let. Při odchodu do důchodu se ekonomická situace u dlužníka, na kterého je uvalená, byť jen jedna exekuce, výrazně zhoršuje. „Dramaticky se sníží jeho příjmy a on přestává zvládat závazky, které si vzal ještě v produktivním věku. S průměrným důchodem mu po srážkách zůstane necelých 9 tisíc korun. Řada seniorů má ovšem mnohem nižší důchod a musí vyjít třeba i jen s 6 tisíci korunami

na měsíc. Senioři chycení v dluhové pasti mají často minimální šanci se ze své situace dostat. Z nízkého důchodu, který je jejich jediným příjmem, nejsou důchodci schopni splácet narůstající úroky, ani náklady na vymáhání. Na osobní bankrot kvůli přísným podmínkám často nedosahují. Navíc ve chvíli, kdy jim zemře partner, nejenže ztratí jeden příjem, ale ještě se jim sníží nezabavitelné minimum. Základní nezabavitelná částka při exekuci na mzdu jsou pak dvě třetiny ze součtu životního minima jednotlivce a normativních nákladů na bydlení, tedy v roce 2018 je to 6 255,33 Kč (Exekuce–insolvence.cz, 2018).

3.6.3 Příčiny chudoby u samoživitelů/samoživitelek

Příčin chudoby u samoživitelek je nespočet, např. rozvod či rozpad manželství, ovdovění, mimomanželská plodnost, feminizace chudoby a také postavení matek samoživitelek na trhu práce. Ačkoli jsou tyto ženy ekonomicky aktivnější než matky dětí se dvěma rodiči, jsou více ohroženy nezaměstnaností. Empirické výzkumy poukazují na to, že největším obtížím čelí matky samoživitelky, jež se na pracovní trh vrací po mateřské a rodičovské dovolené. Většina zaměstnání bohužel neumožňuje ženám zůstat v kontaktu s jejich profesí a systematicky tak budovat jejich lidský kapitál. Matky samoživitelky rovněž narážejí na bariéry při budování vlastní kariéry. Na vyšších kariérních postech mají matky samoživitelky nižší zastoupení (Hasmanová, Marhánková, 2011).

3.7 Důsledky chudoby

Důsledek chudoby odpovídá stavu hmotné nouze, v současné době staví člověka v dnešní konzumní době k sociálnímu vyloučení. Nemůže se podílet na běžných činnostech v soukromí i v společnosti, protože ke všem činnostem je zapotřebí hmotné či finanční prostředky. Mezi základní potřeby člověka patří strava, bydlení a zdravotní péče, a tak je takto sociálně vyloučený člověk ohrožen na zdraví a následně na životě. Není třeba zdůrazňovat a připomínat, že takový člověk žije v nedůstojných podmínkách a je nucen se často uchýlit i k páchaní trestných činů, jako jsou např. krádeže, cestování bez zaplacení jízdného, neplacení ze zákona daných poplatků apod. Takový člověk se dostává stále více do dluhové pasti, která může mít až doživotní podobu (Kelbich, 2012).

3.8 Hranice chudoby

Pro společnost je stanovení hranice chudoby velice důležité. Lidé, kteří se nacházejí v hmotné nouzi mohou využít vyplacení sociálních dávek a příspěvků k tomuto účelu určené. Hranice chudoby je stanovena centrálními státními orgány stanovená nebo uznaná příjmová minima a jsou kritériem ochrany proti hmotnému a sociálnímu strádání občanů nouzí (Arnoldová, 2012).

V roce 1984 byla definována hranice chudoby Radou Evropského společenství takto: „*Chudí jsou ti lidé, domácnosti a skupiny osob, kteří disponují tak malým objemem materiálních, kulturních a sociálních prostředků, že jsou vyloučení ze způsobu života, který je v členské zemi, ve které žijí, přijatelný jako minimum*“ (Baštýř, 1997).

Podle Arnoldové oficiální hranici chudoby stanoví stát a následně je hranice využívána v různých oblastech hospodářské a sociální politiky v některých státech EU. U stanovení hranice chudoby je možný pohled dvěma způsoby. V prvním případě si hranici chudoby neboli životní minimum, určí pověřené státní orgány a veřejně vyhlásí hodnoty životního minima a v druhém případě je životní minimum bráno jako obecně závazný právní předpis, zákon nebo nařízení (Arnoldová, 2012).

Česká republika se řídí druhým způsobem a při stanovení hranice chudoby poskytují dávky sociální pomoci. Pokud tedy má člověk nižší příjmy, než je stanovené životní minimum je možné požádat o peněžní výpomoc příslušný orgán státní správy. Orgán státní správy prověřuje veškeré příjmy a majetek občana a vypočte rozdíl mezi jeho příjmy a životním minimem. Ten je pak občanovi vyplácen pravidelně jako opakovaná sociální dávka (Arnoldová, 2012).

3.8.1 Míra ohrožení příjmovou chudobou

Tato míra představuje podíl osob, jejichž ekvivalizovaný disponibilní příjem sahá pod hranici chudoby, která je stanovena 60 % národního mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu (Malý, 2019).

3.8.2 Mediánový čistý disponibilní příjem

Jedná se o medián souhrnného příjmu obyvatel získaného z různých zdrojů v čistém vyjádření. Zahrnuje jak mzdy a platy, soukromé příjmy z podnikání, investic a vlastnictví a přijaté sociální transfery tak i starobní důchody po zdanění a dalších odvodech (Malý, 2019)

3.9 Shrnutí teoretické části

Z teoretické části vyplývá, že existuje celá řada definic chudoby a různé pohledy na tento problém. V této práci bude chudoba chápána stejně jako ji chápe Český statistický úřad, a to zejména pro tyto data.

V několika řádcích je popsána historie chudoby a od které doby se u nás začala více sledovat a jaké jsou její koncepty. V závěru je zahrnuta zmínka o příčinách chudoby a jejich důsledcích zaměřených převážně na část obyvatelstva, a tím jsou senioři, samoživitelé a samoživitelky, kterým je věnována praktická část.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

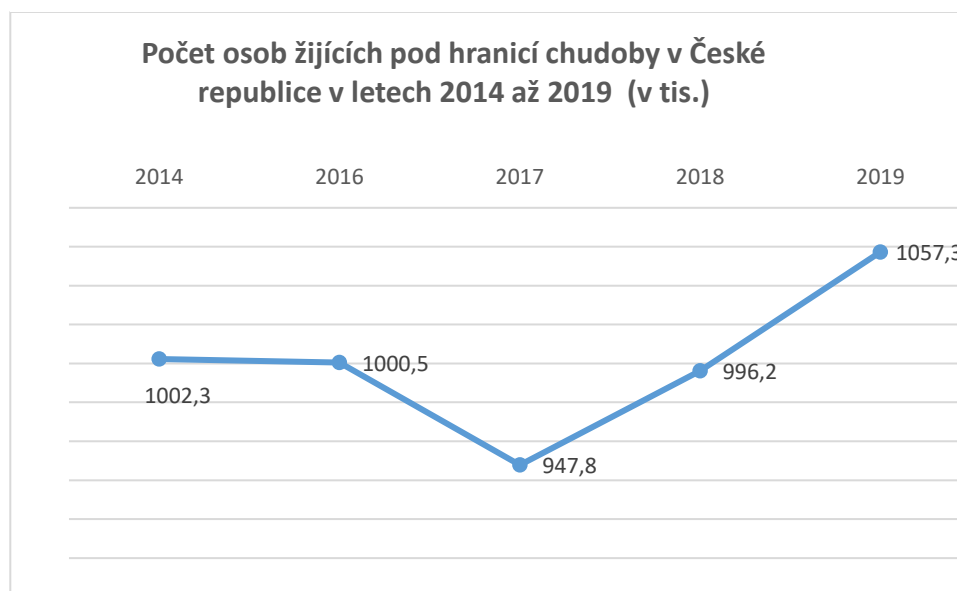
Praktická část bakalářské práce analyzuje situaci obyvatel v České republice žijících pod hranicí příjmové chudoby. Hlavním cílem práce je pomocí analýzy dat popsat chudobu a materiální deprivaci v České republice a na základě výsledků analýzy navrhnout možná řešení tohoto problému.

4.1 Příjmová chudoba v České republice

Podle Českého statistického úřadu v roce 2018 v České republice byl každý jedenáctý člověk ohrožen příjmovou chudobou. V tomto roce, bylo příjmovou chudobou ohroženo 9,6 % obyvatel a z dlouhodobého hlediska se míra ohrožení příjmovou chudobou pohybuje stále mezi 9 a 10 %. Česká republika se řadí v zemích EU s nejnižším podílem osob ohrožených příjmovou chudobou (Měřínská, 2019).

V následující grafu je znázorněn počet osob žijících pod hranicí chudoby v letech 2014 až 2019.

Graf 1: Počty osob žijících pod hranicí chudoby

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, vlastní zpracování

Příjmová chudoba se tedy týká zhruba jednoho miliónu obyvatel. Jde o lidi s příjmem pod hranicí 12 818 korun za měsíc, což odpovídá příjmu 153 811 korun za rok. V roce 2018 byli ohrožení chudobou lidé s příjmem pod částku 11 963 korun za měsíc a to je 143 555 korun za rok. Celkově do této kategorie spadalo 9,6 % populace (Kašparová, 2020). V tabulce č.1 je vidět jaký příjem měli jednotlivé domácnosti v roce 2019. Jedná se o měsíční hranici ohrožení jednotlivých lidí příjmovou chudobou pro vybrané složení domácností.

Tabulka 1 Hranice chudoby – měsíční příjmy typů domácností v roce 2019

Typ domácnosti	Hraniční příjem
Jednotlivec	12 818 Kč
Dvě dospělé osoby	19 227 Kč
Rodič s dítětem do 13 let	16 663 Kč
Rodič se dvěma dětmi staršími 13 let	25 635 Kč
Rodiče s dítětem do 13 let	23 072 Kč
Rodiče se dvěma dětmi do 13 let	26 917 Kč
Rodiče se třemi dětmi – jedním do 13 let, dvěma staršími 13 let	35 889 Kč

Zdroj: Kašparová, 2020

Míra ohrožení příjmovou chudobou v posledních dvou letech roste. Průměrná mzda domácností sice v průběhu let stoupá, ale to je způsobeno nerovnoměrným rozdělením tempa růstu příjmů, kdy rychlost růstu příjmů u nejnižších příjmových skupin zaostává za tempem zvyšování příjmů ostatních skupin obyvatelstva (Kašparová, 2020).

Podle ČSÚ mělo velký problém vyjít s penězi v roce 2019 až 14 % domácností, přičemž v roce 2018 to bylo až 18 %. Jedná se zejména o samoživitelky s dětmi a osoby starší 65 let, kteří žijí samy. (Český statistický úřad, 2020)

Pro úplnou představu je přiložena následující tabulka č.2, ze které je patrné, že hranice příjmové chudoby v jednotlivých letech klesá a v roce 2019 je rozdíl mezi mužem a ženou čtyři procentní body.

Tabulka 2: Počet osoby žijící pod hranicí chudoby podle vybraných charakteristik (v %)

Podíl těchto osob v příslušné skupině v %		Hranice příjmové chudoby 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu					
		2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pohlaví	muži	8,9	8,5	8,5	7,6	7,8	8,1
	ženy	10,5	11,0	10,8	10,7	11,4	12,1
Věk	do 18 let	14,7	14,7	14,1	11,6	11,0	11,2
	18-64	9,1	9,0	8,8	7,9	7,7	7,8
	z toho: 18-24	10,7	11,1	12,8	11,2	10,3	9,4
	25-49	8,7	8,7	8,2	6,9	6,7	6,7
	50-64	9,0	8,7	8,5	8,8	8,8	9,2
	65 a více	7,0	7,4	8,1	10,7	14,2	16,6

Zdroj: Český statistický úřad, 2020

4.1.1 Průzkum v České republice pro Český rozhlas

V České republice byl proveden v červnu 2019 výzkum pro Český rozhlas dle předních sociologů, který rozdělil společnost do šesti společenských tříd. Bylo osloveno celkem 4039 respondentů ve více než třinácti set českých obcí a měst a sociologové položili dvě stě otázek. Výsledné rozdělení do společenských tříd ukazuje, jaký pohled mají Češi na život a politiku (Kočí a spol., 2019).

První třída (jak ji nazval tým sociologů) je nazvaná „zajištěná střední třída“. Do této kategorie patří obyvatelé, kteří mají vysoké příjmy a největší nahromaděný majetek. Druhou třída je definována jako „kosmopolitní třída“. To jsou nejčastěji lidé pracující v IT, ve finančnictví a specialisté v technických oborech. Následuje třetí třída a tou je „tradiční pracující třída“. Tito

obyvatelé pracují manuálně, mohou to být řemeslníci, kvalifikovaní dělníci. Mají solidní majetek a mírně nadprůměrné příjmy. Čtvrtá třída se nazývá třídou „místních vazeb“ a to jsou lidé s podprůměrnými příjmy, ale také nižší životní náklady. Předposlední pátá třída se nazývá třída „ohrožená“. Do této skupiny patří 22 % obyvatel, jsou pro ni typické podprůměrné příjmy a majetky. Často rodiny s dětmi, matky na rodičovské a samoživitelky. Jsou ohroženi ztrátou zaměstnání, bydlí v nájmech, čelí taktéž exekucím a jsou dlouhodobě nezaměstnaní. Jsou to lidé všech věkových skupin, častěji spíše ženy (62 %). Obvykle mají středoškolské vzdělání, často jsou to řadové administrativní pracovnice a zaměstnankyně ve službách. Pracují ve špatně ohodnocených zaměstnáních, ačkoliv mají formální vzdělání, které by jim umožnilo získat kvalifikovanější a lépe placené pozice. Disponují průměrným sociálním kapitálem a mají se na koho obrátit, pokud potřebují poradit či pomoci. Někteří mají podprůměrné znalosti jazyků a počítačů, chybí jim specifické kompetence, aby se dokázali lépe uplatnit na trhu práce. Je to zapomenutá třída, která netěží z globalizace, nástupu digitalizace a pravděpodobně nedokáže zachytit ani budoucí trendy. Poslední kategorie ze všech šesti tříd se nazývá třída „strádající“. Patří sem 18 % obyvatel České republiky. Jako jediná třída nedisponuje žádným kapitálem, o který by se mohla opřít. Nejčastěji jsou to důchodci, ale patří sem všechny generace a věkové skupiny. Mají podprůměrné vzdělání, nejčastěji jsou to ženy, žijí obvykle ve středních a větších městech s výjimkou Prahy. Často pracují ve stavebnictví, jako prodavači nebo neodborní manuální pracovníci a mají vyšší míru nezaměstnanosti (6 %). Tito lidé často čelí exekucím, žijí v pronajatém bytě spoléhají se na podporu rodiny, známých a přátel. Neprofitují z ekonomického růstu posledních let a zároveň nemají zdroje pro zlepšení své situace (Kočí a spol., 2019).

Z tohoto průzkumu vyplývá, že ohroženou skupinou jsou právě seniorky žijící samy a matky na rodičovské dovolené, samoživitelky.

4.2 Nejohroženější skupiny obyvatelstva

Nízký příjem nejvíce ohrožuje neúplné rodiny a seniory. V roce 2017 obě skupiny obyvatel trpěly jak příjmovou chudobou, tak i materiální deprivací. Jedná se o ženy samoživitelky, který byly rozvedené (56,2 %) nebo svobodné (31,8 %). Skupinu seniorů zastupovaly především ženy (76,7 %), které byly ovdovělé nebo rozvedené (14,6 %) (Korychová, 2018).

4.2.1 Senioři, starobní důchodci

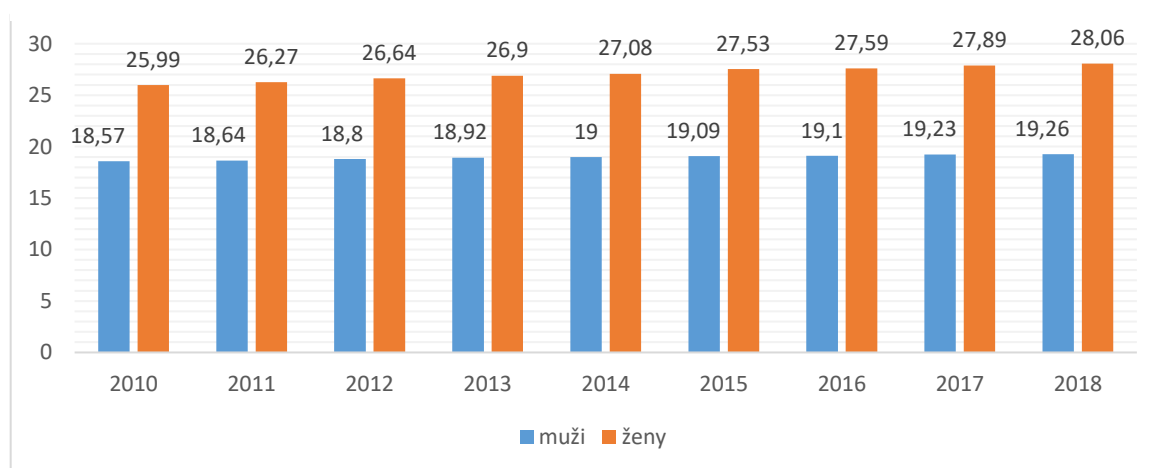
Pojem „senior“ neoznačuje pouze člověka starší generace a toho kdo pobírá starobní důchod. Patří sem i člověk pobírající invalidní, sirotčí, vdovský a vdovecký důchod, tedy člověk všech věkových kategorií. Senieorem je také každý občan, který splnil podmínky pro pobírání starobního důchodu stanovené legislativou České republiky (Dvořák, 2018).

Česká republika vyplácela v tuzemsku 3,5 miliónů důchodů a z toho 100 tisíc mířilo do ciziny. Dvě třetiny z nich představovaly starobní důchodci. Státní výdaje na důchody překročily poprvé v historii 400 miliard korun (ČSSZ, 2019).

Prodlužuje se také doba, kterou penzisté v důchodu stráví. Zatímco v 90. letech to bylo v průměru 16 let, tak od té doby podle ČSSZ se průměrná délka života stráveného ve starobním důchodu zvýšila na 22,5 roku (Tomanka, 2018).

V grafu č. 2 je vidět podrobný přehled, jak se v jednotlivých letech vyvíjí u mužů a žen délka let strávených ve starobním důchodu.

Graf 2: Vývoj průměrné délky doby pobírání řádného starobního důchodu

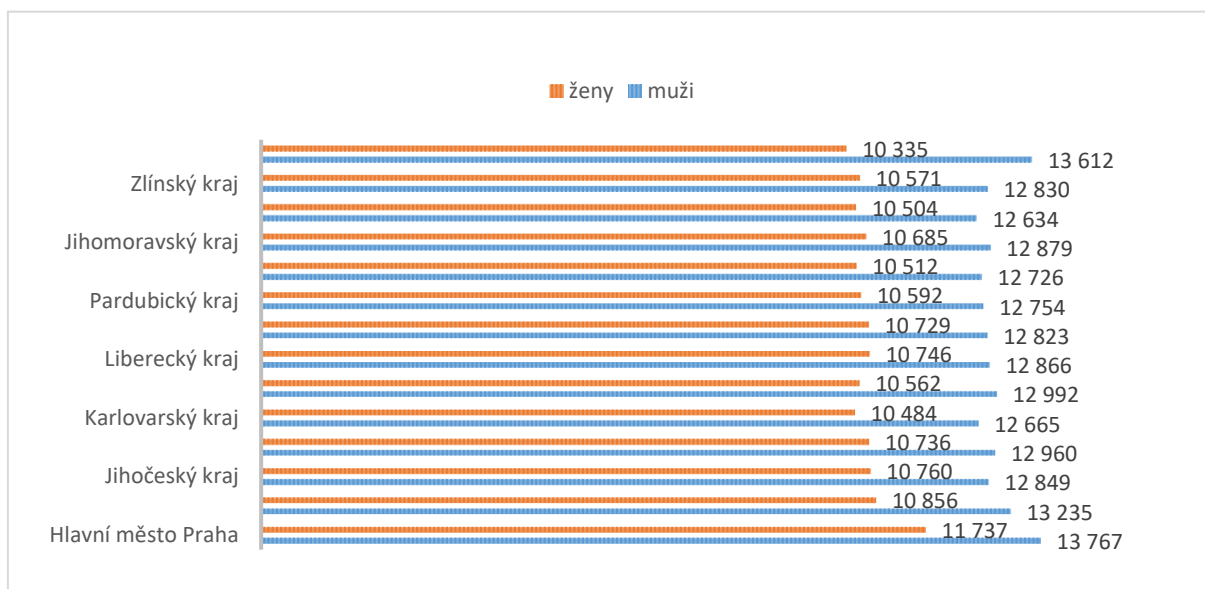

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení, 2019, vlastní zpracování

Počet starobních důchodců stále roste a finanční prostředky v minulém roce překročily 1,8 milionů korun. Přestože se postupně zvedá průměrná penze v zemi, od 1.1.2020 vzrostla na 14 400 korun, stále patří tato skupina obyvatel mezi nejohroženější chudobou. Nejvíce starobních důchodců žije v Moravskoslezském, Jihomoravském, Středočeském kraji a pak také v hlavním městě Praze (Tomanka, 2018).

Pro lepší představu je přiložen následující graf č.3. Na něm je patné, že průměrný starobní důchod vyplácený v jednotlivých krajích se moc neliší. Nejvyšší čísla vykazuje ČSSZ Praha a za ní následuje Středočeský a Moravskoslezský kraj.

Graf 3: Průměrná výše důchodů za rok 2017

Zdroj: Český statistický úřad, 2017, vlastní zpracování

Životní náklady starých lidí narážejí na strop jejich příjmů. Zvláště když uvážíme, že starobní důchody byly v minulých letech valorizovány jen symbolicky. Za zmínku stojí také, že v České republice mají ženy o pětinu nižší důchod než muži. Rozdíl mezi důchody v roce 2015 byl 18 %. Životní minimum v roce 2015 bylo stanoveno na 3.880 Kč, takže žena důchodkyně pobírá 2,55 násobku životního minima a muži důchodci 3,23 násobku životního minima (Kupská, 2015).

4.2.2 Seniorky, starobní důchodkyně

Ženy ve starobním důchodu patří také mezi ohrožené chudobou, už jen ve značném rozdílu odměňování. Druhý důvod je fakt, že ženy jsou matkami a tato role má vliv na jejich kariéru. V nejdůležitější etapě života odchází na mateřskou a později rodičovskou dovolenou a tím

přerušit svůj kariérní růst. Po návratu často nastupují na nižší pozice, než ze které odcházely před nástupem mateřské dovolené, a proto je těžší dosáhnout vyšších příjmů, a to má opět vliv na výši důchodu (Kubálková, 2015).

V následující tabulce č.3 je vyobrazena statistika výše průměrného důchodu od roku 2010 dodnes, kde je vidět značný rozdíl mezi ženou a mužem.

Tabulka 3: Přehled průměrných starobních důchodů

Rok	Průměrný důchod	Muži	Ženy	O kolik procent mají důchodkyně méně
2020	14 100 Kč	15 400 Kč	13 000 Kč	16
2019	13 200 Kč	14 500 Kč	12 100 Kč	17
2018	12 418 Kč	13 683 Kč	11 281 Kč	18
2017	11 850 Kč	13 076 Kč	10 758 Kč	18
2016	11 460 Kč	12 662 Kč	10 402 Kč	18
2015	11 348 Kč	12 551 Kč	10 302 Kč	18
2014	11 075 Kč	12 259 Kč	10 050 Kč	19
2013	10 970 Kč	12 150 Kč	9 955 Kč	19
2012	10 778 Kč	11 948 Kč	9 782 Kč	19
2011	10 552 Kč	11 700 Kč	9 584 Kč	19
2010	10 123 Kč	11 240 Kč	9 189 Kč	19

Zdroj: ČSSZ, 2019, vlastní zpracování

Z posledního sloupce tabulky č.3 je patrné, že rozdíl v pobírání starobního důchodu jsou na tom hůře ženy, ale během období deseti let se tento rozdíl mírně snižuje. Zatímco v roce 2010 byl rozdíl průměrného důchodu mezi mužem a ženou 19 % v roce 2020 je to už 16 %.

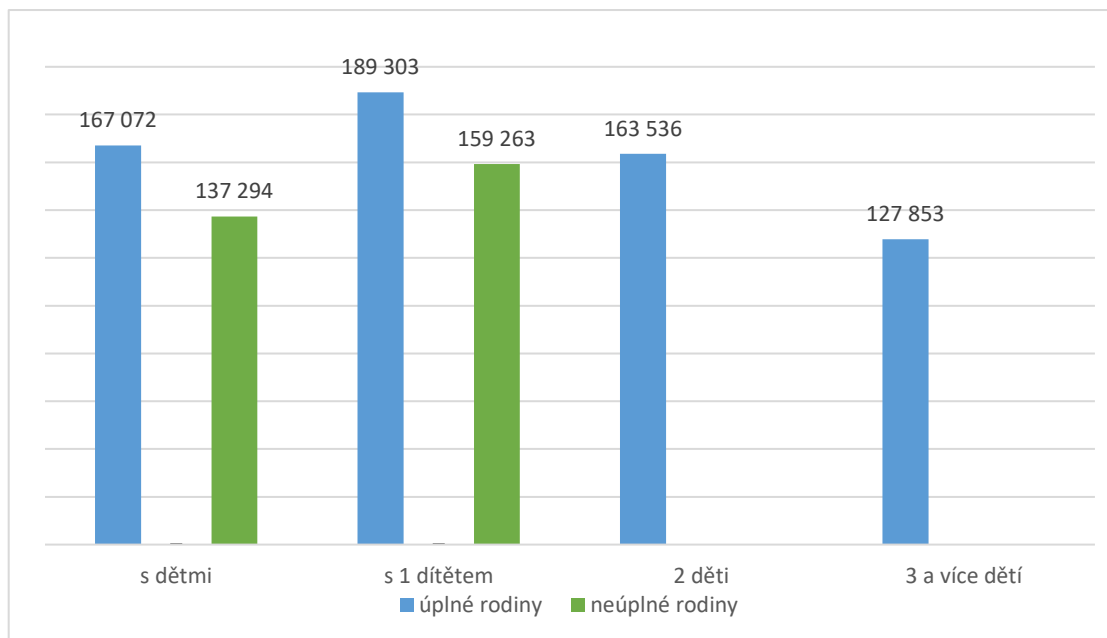
4.2.3 Domácnosti samoživitelů a samoživitelek

Samoživitel, samoživitelství je výraz pro rodiče, kteří vychovávají své děti sami. V minulosti se používal pojem „svobodná matka“. Existuje ale celá řada dalších označení, které jsou vázány na různé kontexty. (FEMA, 2014)

Statistiky ČSÚ sledují životní podmínky v českých domácnostech a tyto údaje jsou velmi

bohaté. Mapují se různé druhy domácností, ať už zaměstnanců, důchodců nebo rodin s dětmi úplné či neúplné. U těch se navíc dělí ještě na ty, kde se dva nebo pouze jeden dospělí starají o své závislé děti bez další pomoci členů domácnosti. V těchto statistikách je pestrý přehled srovnání. Analýza se bude zabývat domácnostmi neúplných rodin, s jedním nebo více dětmi, kdy se rodina ocitá v příjmové chudobě. Nebo je ohrožena i jinak, např. nemůže si dovolit běžné věci, má problém uhradit pravidelné měsíční platby za bydlení, živitelé jsou nezaměstnaní a v takovém případě hrozí sociální vyloučení. Takovou sociální skupinou jsou právě domácnosti samoživitelů. Počty neúplných rodin v České republice se rok od roku dlouhodobě zvyšují. Poslední data jsou zveřejněna z roku 2015, kdy ekonomicky závislých dětí jen s jedním rodičem žilo 488 tisíc. Sóló rodiče tehdy tvořilo 18,2 procenta ze všech českých rodin se závislými dětmi. Životní úroveň rodin samoživitelů/samoživitelek je tedy dlouhodobě nižší než u rodin s oběma rodiči. V následujícím grafu č.2 je znázorněn příjem úplných rodin, tak rodičů samoživitelů/samoživitelek (neúplných rodin). Zatímco úplná rodina má roční příjem 189 303 Kč, tak rodina neúplná pouze 159 263 Kč, graf č. 4 (Český statistický úřad, 2019).

Graf 4: Rozdíl v příjmech úplných a neúplných rodin v roce 2019 (v Kč)

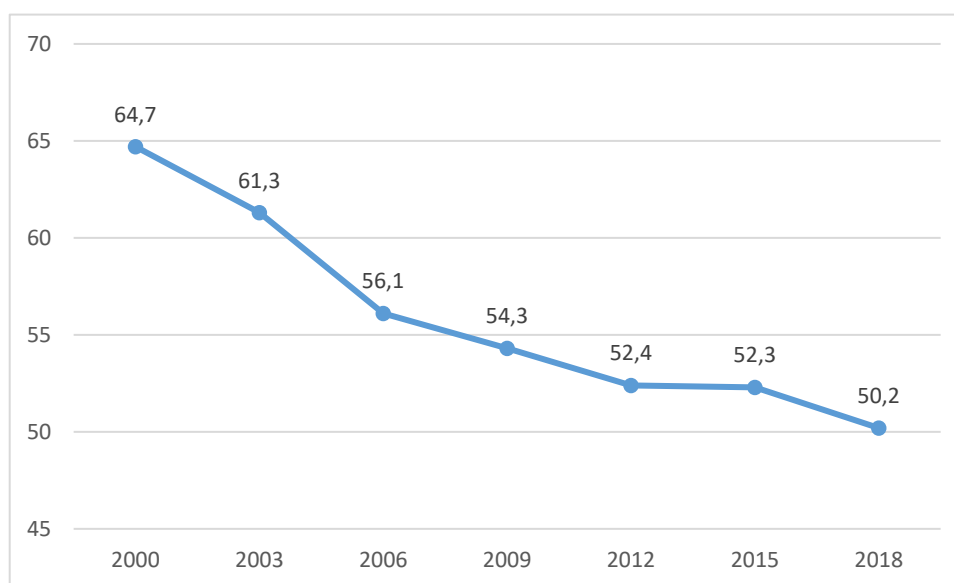

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní zpracování

4.2.4 Příjmová nerovnost

Příjmová nerovnost fascinuje ekonomy celého světa a je doplňkovým ukazatelem k vývoji průměrného příjmu. Pro příjmovou nerovnost máme k takovému měření spolehlivý nástroj a tím je Giniho koeficient. Z matematického hlediska nabývá hodnoty meze 0 a 1, kde 1 značí absolutní nerovnost ve společnosti a naopak hodnota 0 značí perfektní rozložení příjmů ve společnosti (Kopeček, Pavel, 2020). Zjednodušeně řečeno Giniho koeficient měří rozdíly mezi bohatými a chudými. Tento rozdíl vrostl od počátku 90 let minulého století do současnosti o 32,1 % (Tomanka, 2018). Z dat grafu č.5 vyplývá, že Giniho koeficient, který měří příjmovou nerovnost, tak v letech 2000 až 2018 klesl ze 64,7 % na 50,2 %. V tomto měřítku přitom 100 % značí absolutní nerovnost a 0 % absolutní rovnost.

Graf 5: Giniho koeficient v procentech

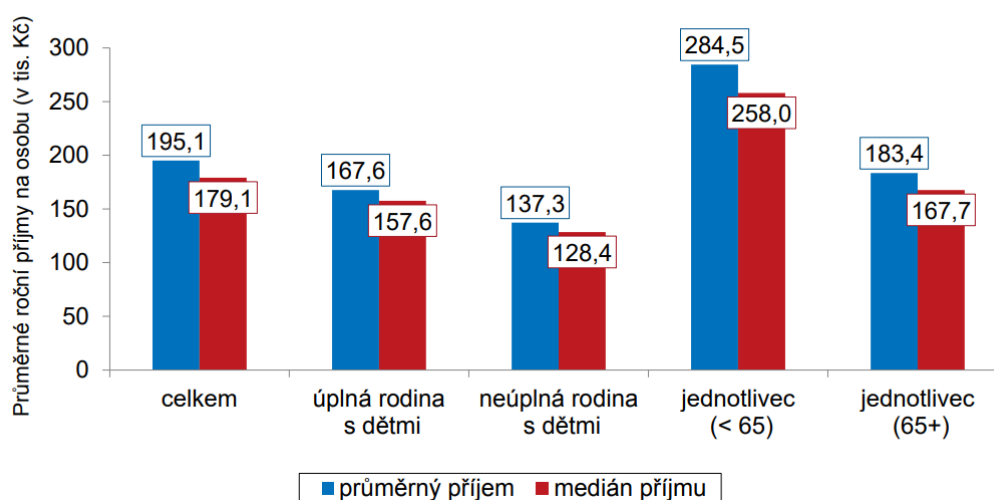
Zdroj: Hammar, Olle (2018), upraveno

4.3 Přehled a porovnání míry ohrožení příjmovou chudobou v neúplných rodinách

Spolu se růstem ekonomiky a zvyšujícími se průměrnými výdělky stoupají i příjmy českých domácností. Klesá počet rodin, které mají potíže vyjít s penězi. Míra ohrožení takzvanou příjmovou chudobou se ale zvýšila, minulý rok se týkala desetiny obyvatel, tedy zhruba jednoho milionu obyvatel (Nguyenová, 2020).

V následující grafu č.2 je znázorněn podrobný přehled příjmů podle typu domácností.

Graf 6: Roční čisté peněžní příjmy domácností na osobu podle typu domácnosti (2018)

Zdroj: ČTK, 2020

Celkové roční příjmy českých domácností předloni rostly. Na každou jednotlivou osobu v domácnosti připadala za rok 2018 částka v průměru 195 100 korun čistého, jak je uvedeno v grafu č.2. Je to zhruba o 12 700 korun víc než v roce 2017, tedy o téměř sedm procent, vyplývá z čerstvých dat z Českého statistického úřadu. Nejhorší na tom byly rodiny samoživitelek a samoživitelů s dětmi, které si za předminulý rok přišly v průměru na 137 300 korun. Polovina musela ale vyjít s částkou nižší než 128 400 korun. V úplných rodinách s dětmi byla tato mediánová suma o 29 200 korun na osobu vyšší (Nguyenová, 2020).

Nejlépe jsou na tom samotní lidé v produktivním věku. Průměrná částka u nich dosahovala 284 500 korun, medián pak 258 000 korun. I přes zvýšení částek ale v Česku přibývá lidí, kterým hrozí příjmová chudoba. Ta se týká těch, kteří nemají alespoň 60 procent mediánu čistého

příjmu. Tato hranice loni činila 12 818 korun pro jednotlivce, pro rodiny byla vyšší. Proti roku 2018 se limit zvedl o 855 korun, u jedince tak dosahoval 11 963 korun. V roce 2019 bylo příjmovou chudobou ohroženo 10,1 procento českých obyvatel v přepočtu kolem jednoho milionu. Proti předchozímu roku se jejich počet zvýšil o víc než 50 000. V roce 2018 se jednalo o 9,6 procenta a v roce 2017 o 9,1 procento. Za poslední dva roky se tak počet lidí s částkou pod limitem příjmové chudoby zvýšil o víc než 100 000 (Nguyenová, 2020).

4.4 Nástroje eliminující chudobu

V dnešní době je určitě vítána jakákoli pomoc, ať už finanční nebo materiální. Na trhu je spousta institucí, charit nebo azylových domů, které poskytují pomoc v hmotné nouzi. Jedním z hlavních nástrojů by měla být změna legislativy. Je zapotřebí vytvořit nové zákony o sociálním bydlení, novelizovat zákon o stavu v hmotné nouzi, aby představoval účinnou pomoc, revidovat občanský zákoník (např. SJM, dělení dluhů apod.) Nezastupitelné místo má v tomto případě i charitativní činnost. Dalším prvkem možnost řešení je „osvěta“, která může přinést spoustu užitečných informací, a to především varování před chováním, které vede k neodůvodněnému zadlužování (Kelbich, 2012).

4.4.1 Řešení a pomoc od státu

System dávek pro jedince v hmotné nouzi

Do hmotné nouze se může dostat kterýkoli jedinec, nevyjímaje skupiny seniorů a samoživitelů, které jsou v této práci nejvíce popisovány. Stačí k tomu pouze ztráta zaměstnání, nemoc, invalidita či stáří a aby jedinec mohl být zahrnut do této kategorie nesmí vlastnit žádný majetek, jehož prodejem by získal finanční prostředky na živobytí.

Dávky v hmotné nouzi

Zákon č. 111/2006 Sb. upravuje pomoc v hmotné nouzi osobám, které nemají dostatečné příjmy a motivují tyto osoby zajistit si základní životní prostředky. Toto je jedno z opatření, kterým se Česká republika snaží bojovat proti sociálnímu vyloučení. Je přesvědčena, že člověk, který pracuje, by se měl mít lépe než ten co se práci vyhýbá (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015).

Do těchto dávek patří také příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

1) Příspěvek na živobytí

Definice tohoto pojmu je uvedena ve Slovníku sociálního zabezpečení ministerstva práce a sociálních věcí (SS MPSV) a jedná se o opakující se dávku pomoci v hmotné nouzi. Výše příspěvku se odvíjí od rozdílu mezi částkou na živobytí a příjmem osoby nebo rodiny od kterého se odečtou náklady na bydlení. Každá osoba či rodina se posuzuje individuálně, a to na základě hodnocení, její celkové snahy a možností (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015).

2) Doplatek na bydlení

Tato druhá dávka pomoci v hmotné nouzi řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení. Výše tohoto příspěvku je stanovena tak, aby po zaplacení nákladů na bydlení zůstala osobě či rodině částka živobytí. Podmínkou vyplacení této dávky je získání příspěvku na živobytí (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015).

3) Mimořádná okamžitá pomoc

Jedná se o jednorázovou pomoc, která je přiznána osobám či rodinám, které se ocitnou ve velmi tíživé situaci a je nutno ji bezodkladně řešit. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanoví šest takových situací:

- osoba nesplňuje podmínky hmotné nouze, ale pro nedostatek finančních prostředků ji hrozí vážná újma na zdraví
- osoba je spojena s vážnou mimořádnou událostí, kterou nedokáže vlastními silami překonat (živelná pohroma atd.)
- osoba nemá vzhledem k příjmům a celkovým a sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky
- jednorázová materiální pomoc (např. při ztrátě dokladů)
- na opravu nezbytných předmětů dlouhodobé spotřeby

osoby, které nemohou v daném čase úspěšně řešit svoji situaci a jsou ohroženy sociálním vyloučením (např. osoby propuštěné z výkonu trestu nebo osoby vyléčené z drogové závislosti (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015).

Životní minimum je dávka, která je upravena v Zákoně č. 110/2006 Sb., a jedná se o hranici

peněžních příjmů k zajištění základních životních a osobních potřeb člověka. Dávka je vyšší než existenční minimum a je rozhodující při posuzování hmotné nouze (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015).

Existenční minimum také upravuje Zákon č. 110/2006 Sb. a jedná se o minimální příjem nezbytný pro zajištění základní výživy a osobních potřeb. Umožňuje člověku základní přežití a proto je také označováno jako minimální hranice příjmů. Minimum nelze uplatnit na nezaopatřené dítě a příjemci starobního důchodu. Motivuje člověka k soběstačnosti a nespolehání se pouze na sociální dávky (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015).

4.4.2 Řešení a pomoc neziskových organizací u nejohroženějších skupin

Možnosti řešení pro samoživitele/samoživitelky

V roce 2018 chudoba ohrožovala podle statistiků každou třetí matku samoživitelku. Více než stát jim pomáhají organizace, kterých je v České republice dostatek a matky se mohou na ně kdykoli obrátit. Pomáhají jak finančně, tak i materiálně, zajišťují matkám bydlení na přechodnou dobu a následně i s hledáním nového domova. Zajišťují bezplatnou právní pomoc, rekvalifikační kurzy a další možnosti různého přivýdělku. Existují organizace, které hrají důležitou roli v životě samoživitelek a spousta žen našla u nich řešení a pomoc, jak se z bezvýhodné situace dostat (Šrajbrová, 2018).

Mezi takové organizace patří např. Spolek Fandi mámám z.s. Spolek vznikl v roce 2017 a jeho účelem je vyvíjení činnosti na podporu samoživitelek spočívající zejména ve zprostředkování materiální i nemateriální pomoci, snaha o zviditelnění této problematiky tím spojených životních situací. Spolek také dlouhodobě spolupracuje s organizací Alimenty dětem, která pomáhá maminkám s vymáháním výživného (Fandi mámám s.z.s.).

Další společností je Women for women, o.p.s. – projekt Adoptuj Marii. Tato společnost byla založena v roce 2012 a pomáhá ženám s dětmi, které se ocitly v tíživé životní situaci, kterou nedokážou vlastními silami řešit, ale aktivně přistupují k řešení svých problémů. Adoptuj Marii je jeden z hlavních projektů společnosti a pomáhá matkám samoživitelkám především s bydlením (Women for women, o.p.s.).

Klub svobodných matek z.s. je neziskovou organizací zaměřenou na všechny matky samoživitelky, resp. Svobodné matky v České republice. Jejich cílem je maximální podpora

této cílové skupiny s cílem dosáhnout plného začlenění do společnosti. Vnímají aktuální problémy svobodných matek jako je neplacení výživného, restrikce poskytování některých dávek sociální podpory a obtížné uplatňování na trhu práce (Klub svobodných matek z.s.).

Jedna z mnoha dalších organizací je Asociace neúplných rodin, z.s. Tato organizace byla založen v roce 2011 a od začátku svého působení asociace usiluje o lepší vymahatelnost práv dětí a obou rodičů, která jsou dána stávající legislativou České republiky, především pak vymáhání dlužného výživného, jelikož tento ekonomický, etický ale i politický problém řeší až polovina samoživitelů v České republice, což se týká zhruba 250.000 rodin. Cílem této organizace je tedy dosáhnout takových změn, kdy by děti vychovávané pouze jedním z rodičů měly podmínky pro všestranný rozvoj, který povede k rovnoprávnému uplatnění v životě a vytvořily takové podmínky, které by jim dovolily žít plnohodnotný život srovnatelný s kvalitou života v rodinách úplných (Asociace neúplných rodin, z.s.).

Možnosti řešení pro seniory (seniorky)

Lidé v důchodovém věku mají v dnešní společnosti znevýhodněné postavení. Jsou závislí pouze na přiznaném důchodu od státu, a i ten je mnohdy nedostačující zejména pokud člověk žije v domácnosti sám tedy bez životního partnera. Senioři čelí také mnoha zdravotním problémům, na které potřebují spoustu léků. Jejich doplatky jsou v některých případech dost drahé a zasahují do rodinného rozpočtu. Nabízí se jedna z možných variant, a to zavedení nákupu léků pro seniory s výrazně nižšími doplatky, alespoň u léků bezprostředně nutné k životu. Další z možných variant, jak částečně ulevit seniorům, nebo spíše seniorkám je výpočet důchodu ze společného příjmu manželů (Kubálková, 2015).

V České republice se zabývá jak finanční, tak i materiální pomocí seniorům několik nadací. První takovou z nich se jmenuje Nadace Krása pomoci. Tato nadace byla založena v roce 2008 a za 10 let rozdělila mezi neziskové organizace, které pomáhají seniorům více než 30 mil. Korun. Založila projekt „Doma bez obav“ a pomohla tak tisícům seniorů, aby mohli žít důstojně doma. Také pracuje na systémové změně, která bude trvalá a zohlední demografický vývoj celé společnosti (Krása pomoci).

Další společností zabývající se chudobou seniorů je Nadační fond Pečovatel. Založení nadačního fondu Pečovatel iniciovalo občanské sdružení Hewan, které vzniklo v roce 1997 v reakci na potřeby seniorů a osob se zdravotním postižením a chronickým onemocněním.

Cílem nadačního fondu je shromážďovat a přerozdělovat finanční prostředky pro potřebné lidi, kteří nejsou schopny pokrýt náklady ze svých úspor a výdělků a státních příspěvků (Nadační fond Pečovatel).

Také existuje organizace Elpida o.p.s. Ta pomáhá seniorům stát se samozřejmou, sebevědomou a respektovanou součástí naší společnosti. Realizuje dlouhodobé projekty na podporu aktivního života seniorů, provozuje různé vzdělávací a kulturní programy (Elpida o.p.s)._

Existuje mnoho charitativních organizací, které pracují v různých farnostech pod záštitou církví, zajišťují pracovníky pro pomoc při ošetřování těžce nemocných seniorů, dětí a postižených osob v rodinách, zapůjčení zdravotnických pomůcek, odvoz k lékaři či k zajištění různých pochůzek atd.

4.5 Další možnosti řešení chudoby pro celou veřejnost

Řešení, jak se vyhnout a nespadnout do finanční tísně, potažmo chudoby je včas myslet na budoucnost a tvořit si finanční rezervy již v mladém věku a předejít tím příjmové chodbě ve stáří. Jedna z možností takové rezervy jsou různé druhy spoření a pojištění podporované státem. Jedná se např. o penzijní připojištění. Toto připojištění bývá často dotováno také zaměstnavatelem či státem. Finance se ukládají do osobních penzijních fondů, ze kterých jsou později čerpány k výplatě důchodů.

4.5.1 Návrh řešení OSN

OSN si dala za cíl odstranit extrémní chudobu na celém světě do roku 2030 a vytvořit ochranný systém pro lidi žijící v chudobě. Důležité je zajistit všem lidem stejná práva a přístup k základním službám a ekonomickým zdrojům a zjistit dostatek prostředků pro účinnou rozvojovou spolupráci. Jako jeden z prvních cílů je konec hladu, možnost vzdělání a přístup k němu a dosažitelnost zdravotní péče (ADRA, 2014).

4.6 Názory odborné veřejnosti na chudobu

Český statistický úřad vydává měsíčník s názvem Statistika a my. V tomto časopise vychází spousta zajímavých článků a analýz na různá aktuální témata, rozhovory s ekonomy, události týkajících se České republiky. Závěrem je citován názor tří ekonomů, jaký mají pohled na chudobu a jestli je ohrožena naše republika chudobou či nikoliv.

Ing. Jiří Vopravil, PhD. (ředitel odboru šetření v domácnostech ČSÚ)

„Osobně neznám definici „chudoby“. Vím, že v rámci OSN se především v rozvojových zemích zjišťují osoby s příjmy pod 1,5 dolaru za den, což asi může být tou pomyslnou hranicí chudoby. V České republice, podobně jako v jiných evropských zemích, se každoročně uskutečňuje šetření Životní podmínky domácností (EU-SILC). Jedním z nejsledovanějších výstupů z tohoto šetření je ukazatel ohrožení příjmovou chudobou, který stanovuje její hranici k příjmům obyvatelstva. Více se o něm dočtete i v tomto čísle časopisu Statistika & My. Podle tohoto indikátoru je příjmovou chudobou ohroženo pouze necelých 10 % Čechů, což je v evropském srovnání velmi nízké procento“ (Gébllová, 2019).

Toto je názor jednoho z předních ekonomů zabývajících se statistikou a životními podmínkami v České republice. Chudoba ve statistice má specifickou úlohu pro výsledky a zhodnocení všech jednotlivých ukazatelů jak u nás, tak v celé Evropské unii.

Doc. Ing. Jiří Večerník, Csc. (ekonom a sociolog Sociologického ústavu Akademie věd ČR)

„Celkově vzato v kupní síle domácnosti předstihují ostatní tranzitivní země, velmi však zaostává za Západem – třeba v Rakousku je kupní síla dvakrát vyšší. S tříprocentním podílem domácností vykazujících vážnou materiální deprivaci jsme ale na tom lépe než průměr Evropy, přičemž se sedmiprocentním podílem těch, kdo mají velké obtíže vyjít s rozpočtem, jsme na průměru. Chudoba v širším společenském měřítku tak u nás moc nehrozí. Jsou však ohrožené kategorie populace, ostrovy chudoby a problémové skupiny. Náklady bydlení dusí rozpočty pětiny domácností. A ty nejslabší lákají šmejdi do svých podvodných nabídek“ (Gébllová, 2019).

Další názor je pohledem českého sociologa a ekonoma. Problém chudoby je vnímán z pohledu širšího měřítko všech společenských zemí. Z tohoto názoru vyplývá, že Česká republika je na tom celkově lépe než průměr Evropy.

Pavel Sobíšek (hlavní ekonom UniCredit Bank)

„Neohrožuje. Ať už pro vymezení chudoby použijeme kteroukoliv z běžně užívaných definic, vychází Česko jako země, kde je procento obyvatel ohrožených chudobou jedno z nejnižších v Evropě. Část vyspělé Evropy nás poráží jen z hlediska menšího procenta seniorů ohrožených chudobou, a to kvůli malé diverzifikaci příjmů českých důchodců, kteří jsou zpravidla zcela závislí na státu. Chudoba jako společenský jev by se z řady důvodů neměla podceňovat, zároveň je ale dobré si uvědomit, že ji prakticky nelze zcela vymýtit. S bohatnutím společnosti totiž roste i příjmová hranice, pod kterou se domácnost považuje za ohroženou chudobou“ (Gébllová, 2019).

Poslední názor je od předního analytika, který označuje chudobu u nás za přiměřenou, ale zároveň ne podceňovanou. V dnešní době nelze chudobu vymýtit, ale sledovat hranici příjmové chudoby převážně u českých důchodců.

Tato kapitola poukazuje tedy na velmi rozdílné chápání konceptu chudoby mezi odbornou veřejností, a tak je pochopitelné, že i u obyčejných lidí bude pohled na chudobu značně rozdílný.

5 ZÁVĚR

Hlavním cílem práce je pomocí analýzy dat popsat chudobu a materiální deprivaci v České republice a na základě výsledků analýzy navrhnout možná řešení tohoto problému.

Pro naplnění tohoto cíle je hned v úvodu definováno několik pojmů, které se vztahují k lepšímu pochopení chudoby. V teoretická části bakalářské práce je také popsána historie chudoby, základní koncepty, materiální deprivace a její měření.

V praktické části je provedena analýza finanční situace osob žijících pod hranicí příjmové chudoby v rámci celé České republiky. Pomocí tabulek a grafů jsou porovnány nejrizikovější skupiny obyvatel.

Největší pozornost je věnována nejohroženějším skupinám, a tím jsou starobní důchodci a samoživitelé, samoživitelky. Tyto skupiny jsou porovnány na základě údajů výběrového šetření EU SILC. Toto porovnání se týká skupin obyvatel, jak samoživitelů, samoživitelek a starobních důchodců, tak i porovnání rozdílů v příjmové chudobě u mužů (seniorů) a žen (seniorek). Z výsledků analýzy vyplývá, že počet lidí žijících pod hranicí chudoby od roku 2014 až do roku 2019 mírně stoupl a rozdíl co do porovnání mezi mužem a ženou se zvýšil ze tří na čtyři procentní body. Tyto rozdíly jsou také patrné v porovnání průměrné výše důchodu v jednotlivých krajích, kde je vidět na grafu č.3 značný rozdíl. Ne jinak je tomu i v porovnání u úplných rodin s neúplnými rodinami. Jejich příjmový rozdíl je zobrazen v grafu č.4.

Dle mého názoru je třeba pochopit z jakých nejčastějších důvodů se tyto skupiny lidí dostávají do přímého ohrožení chudobou a pokud již tato situace nastane, tak kam se mohou obrátit. Kapitola 4.4 pojednává o nástrojích eliminujících chudobu. Z analýzy vyplývá, že mimo státem zajišťovaných dávek v hmotné nouzi, životního a existenčního minima existují i neziskové organizace, které se věnují právě výše popsaným skupinám.

Prevenčí proti chudobě jsou různé typy pojištění, a s tím souvisí i další pomoc a rady v kapitole 4.5. s názvem „Další možnosti řešení“. Asi jako nejlepší způsob obrany proti chudobě je jakékoliv pojištění. V závěru praktické části je uvedena možnost jednoho z nich.

Pro ucelení pohledu na problematiku jsou v kapitole 4.6 uvedeny názory předních analytiků, ekonomů a sociologů.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARNOLDOVÁ, Anna., 2012 *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: ISBN 978-80-247-3724-9.

BAŠTÝŘ, Ivo., 1997 *Životní minimum v zahraničí a v České republice: srovnávací studie*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, ISBN isbn80-85529-27-0.

Česká správa sociálního zabezpečení, 2019. *Statistická ročenka České republiky z oblasti důchodového pojištění 2018*. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, odbor ekonomický a odbor komunikace. ISBN 978-80-87039-54-0

Český statistický úřad, 2017. *Statistická ročenka České republiky*. Praha: Scientia. ISBN 978-80-250-2778-3

ENGEL, Ernst, 2012, *Der Preis Der Arbeit*, Wentworth Press : ISBN: 978-3743354159

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Ema HREŠANOVÁ. *První krok na sociologické stezce*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2010. ISBN 9788070439500.

KELBICH, Jan. Chudoba v České republice. In: *Chudoba, nezaměstnanost a další témata Pražské školy alternativ - sborník 06*. Praha: Ekumenická akademie Praha, 2012. s. 5-7. chudoba ISBN 978-80-87661-03-1.

KOTÝNKOVÁ, Magdalena, 2013. Pojetí chudoby v historickém kontextu. In: MURGAŠ, F (eds.). *Kvalita života 2013 – sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7494-006-4.

KREBS, Vojtěch a kolektiv, 2010-. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia. ISBN 978-80-7357-585-4.

MAREŠ, Petr, 1999. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-85850-61-3.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. Slovník sociálního zabezpečení 2015. První vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-114-0.

NEDOMOVÁ, Eva, ŠPILÁČKOVÁ, Marie, 2014. Chudoba, definování a možnosti jejího měření. *Fální politiky*. 2014, 1. ISSN 1802-5854.

SIROVÁTKA, Tomáš, 2002. *Monitorování chudoby v České republice: úvodní studie*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

VEČERNÍK, Jiří a Martina MYSÍKOVÁ, 2015 *Chudoba v České republice: kritický pohled na evropské ukazatele*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, ISBN 978-80-7330-283-2.

VOLFOVÁ, Andrea, 2004. *Chudoba v globalizovaném světě*. In: *Společný svět: příručka globálního rozvojového vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s. ISBN 80-903510-0-X

7 SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

ADRA, 2014. Konec chudoby. *ADRA* [online]. [cit. 2020-04-29].

Dostupné z: <https://www.adra.cz/oddeleni-vzdelavani/komiksova-soutez/cil-1-konec-chudoby>

Asociace neúplných rodin, 2016. O nás. *Asociace neúplných rodin* [online]. [cit. 2020-04-29].

Dostupné z: <https://www.anr.cz/category/anr/>

BENEŠ, Adam, 2020. Chudoba a problematika nerovnosti. In: *SlidePlayer* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/2536203/>

Český statistický úřad, 2017. Statistická ročenka České republiky – 2017. *Český statistický úřad* [online]. 22. 11. 2017 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky>

Český statistický úřad, 2018. Příjmy a životní podmínky domácností – 2017. *Český statistický úřad* [online]. 10. 4. 2018 [cit. 29.04.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-rn2to6gtkz>

Český statistický úřad, 2018. Statistická ročenka České republiky – 2018. *Český statistický úřad* [online]. 28. 11. 2018 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2018>

Český statistický úřad, 2020. Příjmy a životní podmínky domácností – 2019. *Český statistický úřad* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-2019>

ČSSZ, 2019. Každý měsíc ČSSZ vyplatí 3,5 milionu důchodů téměř třem milionům lidí. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/-/kazdy-mesic-cssz-vyplati-3-5-milionu-duchodu-temer-trem-milionum-lidi>

ČTK, 2020. Příjmy domácností rostly, přesto přibylo lidí ohrožených chudobou. *ČeskéNoviny.cz* [online]. 10. 3. 2020 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/prijmy-domacnosti-rostly-presto-pribylo-lidi-ohrozenych-chudobou/1864320>

DVOŘÁK, Milan, 2018. Právní definice seniora stále chybí. In: *Senioři České republiky, z.s.* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://senioricr.cz/pravni-definice-seniora-dosud-chybi/>

Elpida o.p.s. O nás. *Elpida* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://www.elpida.cz/o-nas>

Exekuce-Insolvency.cz, 2018. Jaké je životní minimum při exekuci v roce 2018? *Exekuce-Insolvency.cz* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://exekuce-insolvency.cz/jake-je-zivotni-minimum-pri-exekuci-v-roce-2017/>

Fandi mámám.z.s. Kdo jsme. *Fandi mámám* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <http://www.fandimamam.cz/kdo-jsme>

FEMA, 2014. Fenomén samoživitelství v ČR. *FEMA* [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: https://gendernora.cz/_files/200000340-974539832c/solo_matky1.pdf

GÉBLOVÁ, Alena, 2019. Ohrožuje Českou republiku chudoba? In: *Statistika & My, měsíčník Českého statistického úřadu* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/06/ohrozuje-ceskou-republiku-chudoba/>

Investia.cz, 2018. Statistika výše důchodů. *Investia.cz* [online]. 16. 3. 2018 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.investia.cz/statistika-vyse-duchodu>

JIRKOVÁ, Michaela, 2018. Jak české domácnosti vnímají svou finanční situaci? In: *Statistika & My, měsíčník Českého statistického úřadu* [online]. [cit. 2020-04-29].

Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2018/06/jak-ceske-domacnosti-vnimaji-svou-financni-situaci/>

KAŠPAROVÁ, Lenka, 2020. V Česku roste počet lidí ohrožených příjmovou chudobou. In: *Měsíc.cz - váš průvodce finančním světem* [online]. 12. 3. 2020 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/v-cesku-roste-pocet-lidi-ohrozenych-prijmovou-chudobou/>

Klub svobodných matek z.s., 2018. O nás. *Klub svobodných matek* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://klubsvobodnychmatek.cz/o-nas/>

KOČÍ, Petr, ZLATKOVSKÝ, Michal a CIBULKA, Jan, 2019. Unikátní výzkum: 2019 česká společnost se nedělí na dva tábory, ale do šesti tříd. Zjistěte, do které patříte vy. In: *iRozhlas.cz* [online]. 17. 9. 2019 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-spolecnost-vyzkum-tridy-kalkulacka_1909171000_zlo

KOPEČEK, Pavel, 2020. Globalizace a příjmová nerovnost. In: *ČSOB Premium* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.csobpremium.cz/portal/newsletter/2017/09/globalizace-a-prijmova-nerovnost>

KORYCHOVÁ, Marie, 2018. Kdo je v Česku ohrožen příjmovou chudobou? In: *Statistika & My, měsíčník Českého statistického úřadu* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2018/06/kdo-je-v-cesku-ohrozen-prijmovou-chudobou/>

KUBÁLKOVÁ, Petra, 2015. Chudoba je rodu ženského. In: *Pro Fair Play* [online]. 13. 4. 2015 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.profairplay.cz/chudoba-je-rodu-zenskeho/>

KUPSKÁ, Drahomíra, 2015. Sama s dětmi. In: *Statistika & My, měsíčník Českého statistického úřadu* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2015/03/sama-s-detmi/>

MĚŘÍNSKÁ, Simona, 2019. Každý jedenáctý je ohrožen příjmovou chudobou. In: *Statistika & My, měsíčník Českého statistického úřadu* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/06/kazdy-jedenacty-je-ohrozen-prijmovou-chudobou/>

Nadace Krása pomoci. O nadaci. *Nadace Krása pomoci* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.krasapomoci.cz/o-nadaci/>

Nadační fond Pečovatel. O nás. *Nadační fond Pečovatel* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://pecovatel.cz/o-nas>

NGUYENOVÁ, Kuni, 2020. Rodiny v Česku vychází s penězi stále lépe. Lidí ohrožených chudobou přesto přibylo. In: *Aktuálně.cz* [online]. 16. 3. 2020 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/prijmy-domacnosti-rostly-presto-pribylo-lidi-ohrozenych-chud/r~82abe128653f11eaa7deac1f6b220ee8/>

ŠRAJBROVÁ, Markéta, 2018. Chudoba ohrožuje podle statistiků každou třetí matku samoživitelku. Víc než stát jim zatím pomáhají neziskovky. In: *Archiv.ihned.cz* [online]. 15. 10. 2018 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66287250-chudoba-ohrozuje-podle-statistiku-kazdou-treti-matku-samozivitelku-vic-nez-stat-jim-zatim-pomahaji-neziskovky>

ŠUSTOVÁ, Šárka, 2015. Jak se měří materiální deprivace. In: *Statistika & My, měsíčník Českého statistického úřadu* [online] [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2015/03/jak-se-meri-materialni-deprivace>

TOMANKA, Marek, 2018. PŘEHLEDNĚ: Kolik stát vyplatí na důchodech a kde žije nejvíc penzistů. In: *iDnes.cz* [online]. 23. 9. 2018 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/duchody-rocenka-cssz-srovnani> data. A180921_124442_ekonomika_mato

TOMEŠ, Igor, 1996. O chudobě jako o sociální události. In: *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/ch/chudoba/o-chudobe-jako-o-socialni-udalosti.html>

Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj, 2015. Strategický rámec, Česká republika 2030. *Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/Strategicky_ramec_Ceska_republika_2030-compressed-_1_.pdf

Women for women, o.p.s. Jak pomáháme. *Adoptuj Marii* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.adoptujmarii.cz/jak-pomahame/>

8 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1 Hranice chudoby – měsíční příjmy typů domácností v roce 2019	23
Tabulka 2: Počet osoby žijící pod hranicí chudoby podle vybraných charakteristik (v %)	24
Tabulka 3: Přehled průměrných starobních důchodů	28
Graf 1: Počty osob žijících pod hranicí chudoby	22
Graf 2: Vývoj průměrné délky doby pobírání řádného starobního důchodu.....	26
Graf 3: Průměrná výše důchodů za rok 2017	27
Graf 4: Rozdíl v příjmech úplných a neúplných rodin v roce 2019 (v Kč).....	29
Graf 5: Giniho koeficient v procentech	30
Graf 6: Roční čisté peněžní příjmy domácností na osobu podle typu domácnosti (2018).....	31